

Okela Sormen Lantegia

Nora Aurrekoetxea • Izaro Ieregi • Irati Urrestarazu
(artistak eta Okelako kideak)

Proiektuaren filosofia

Lehenik eta behin, galdera honetatik abiatzea gustatuko litzaiguke: «zer da artista izatea gaur egun Euskal Herrian?». Alegia, artista plastikoak, emakumezkoak, euskaldunak eta gazteak. Horren kontzientzia zuzena izanik plazaratu nahi ditugu gure bizipenak eta esperientziak.

Zer da, beraz, gaur egun artista izatea?

Azaleko diagnostiko arin bat eginik, gaur egun artista izatea hauxe da: edukiontziak edukiz beteko dituen izaki edo agente hori, baina inori axola ez zaiona, ez baita inor arduratzen haren bizirauteaz. Ez dago zaintzarik. Demagun artista nekazari bat dela: lehengaiarekin lan egiten du, eta produktua sortu eta ereditetik kontsumitu arteko prozesuan hainbat eta hainbat agente daude produktu horretaz aberasten direnak, nekazaria –edo, kasu honetan, artista– prekarizatuena izanik.

Benetako kultur politika integralik ez dago, eta, horren ordez, edukiontzi hutsez beteriko azpiegiturak ditugu, hiri zein herri txikitetan, denoi etorriko zaigu adibideren bat burura. Artistoi, ordea, ez zaigu galdetzen zer premia ditugun. Izan ere, lehenik kutxa egiten da, kutxa horretan joango dena, nola joango den... erabaki aurretik. Gainera, beken eta sarien joko paternalistan sartzea ia beharrezkoa bihurtzen da, merkatuan erori ez ezik, instituzio eta diru laguntza publikoekiko dependentzia bat sortuz.

Izan ere, artista batek lan egiteko toki bat behar du, estudioa behar du, horrek eragiten dituen gastuak ordaindu, lan egiteko materialak erosi, erakusketa muntatu, horretarako bidaiak egin, testuren bat idatzi, eta hori guztia inongo ordainsaririk gabe. Edukiontzia edukiz betetzeko beharrezkoa

dena ez da ordaintzen; bai, ordea, bertan lan egiten dutenen ordainsariak, espazioa mantentzea...

Eta non geratzen dira funtsezkoak garen sortzaileon premiak? Zer kultur eredu eraikitzen da?

Ez badaukagu guri egokitzen zaigun espazio fisiko zein sinbolikorik, guk geuk sortuko ditugu gureak, artistak agente kultural –subjektu– bihurtuz, eta espazio hori bereganatuz.

Okela Sormen Lantegiko¹ kideok gure gabeziak identifikatu genituen: kolektiboaren beharra, artista-langile dikotomia gainditzea, artisten arteko harremanak ahalbidetzea, artea herritartzea eta euskaraz naturaltasun osoz gure esparruan aritu ahal izatea.

Kolektiboaren beharra. Artistok ere, sisteman orokorrean gertatzen den modura, norberaren lanean zentratutik, individualizazio batera bideratzen gaituzte. Baina jakina da lan prozesu honetan artiston arteko harremanak ezinbestekoak direla norberaren garapenerako; taldeak, horrenbestez, ezinbesteko garrantzia hartzen du. Are gehiago gure jardueran, bestelako kultur adierazpide batzuetan gertatzen ez den bezala, ez baitago elkarerik edota artista-langile figura plaza-ratuko duen erakunderik. Tamalez, gabezia horrek prekaritate ekonomiko eta sozial larria dakar, artista sekula ez baita langile gisa tratatua izango, ez kalean, ez lagunartean ezta erakundetean ere.

Artistok langile modura intsumitu behar dugu. Imajina dezagun une batez artistak batu eta EAE, Nafarroa eta Akitaniako administrazioetara estatutu komun batzuekin joango bagina, eta horiek onartu arte arkatz bat ere mugituko ez bagenu, dena paralizatuko bagenu: ez erakusketarik, ez hitzaldirik, ez irudi sorkuntzarik...

Gaztea. Akademia utzi berritan, gure ibilbide propioa ereiteko erabaki irmoa hartuta sortu genuen Okela Sormen Lantegia, artista gazteok gure lana garatzeko, erakusteko eta elkar banatzeko espazio falta ikaragarria baitago. Belaunaldi

ezberdinetako artistekin harremanak izatea ez da erraza izaten, adiskidetasunetik abiatzen direnak ez baldin badira. Hutsune horrek eragin zuzena dauka epe luzerako den ibilbide profesional honetan, esperientziaren eta ezagutzaren transmisioa eragozten baitu. Baliabide ekonomikoen urritasunak eraginda ere, prekarietateetik ez da erraza espazio propio bat izatea, ez bada erakunde baten epe laburreko paternalizazioaren menpean, beken kasuan bezala, esate baterako.

Espazio huts hori okupatzea izan zen gure irtenbidea... Izan ere, ekimen eta erakusketetarako ezohiko aretoa izateak beselako aukera batzuk zabaltzen ditu.

Euskalduna. Esan beharrik ez dago arte plastiko eta ikus-artearen esparruan euskaraz ikasi, pentsatu, idatzi eta praktika garatzeko espaziorik ez dela bermatzen, ez unibertsitatean, ez horretan diharduten erakundeetan. Adibidez, bekak lortzeko edo proiektuak aurkezteko txosten eta memoriak erdaraz idatzi behar izaten dira, eta askotan ingelesez.

Emakumea izanik, maila profesionalean jokatzeko ia ezinezkoa bihurtzen da. Adibide garbia daukagu Bilboko Arte Ederretako Museoaren ibilbidean: museo horrek aurrean eskaini dio lehen aldiz emakume artista bati, Susana Talayerori, bakarkako erakusketa bat. Aintzat har dezagun 1924an zabaldu zituela museoak bere ateak.

Dena eza, dena gabezia den eremu honetan, dena dago egiteko. Eta gabezia horiei erantzuteko sortu genuen, besteak

beste, Artisten Meeting Point (AMP) proiektua: Euskal Herrian jaio, bizi edota lan egiten duten artisten arteko sare fisiko eta digitala. Egitasmoaren xedea hau da: tokiko

Artearen eremuan dauden gabeziei erantzuteko sortu genuen Artisten Meeting Point proiektua: Euskal Herrian jaio, bizi edota lan egiten duten artisten sare fisiko eta digitala

testuingurua aktibatzea, artistak saretzea eta ezagutzera ematea, artisten arteko elkar ezagutza bermatzea, testuinguru horretan euskararen erabilera sustatzea eta ikuspegi feminista batetik aritzea.

Funtzionamendua eta gobernantza

Funtsezkoa zen, beraz, artistez osatutako kolektibo bat izatea. Gaur egun hiru lagunen artean kudeatzen dugu Okela Sormen Lantegia proiektua. Modu honetara, estudioko lana eta Okelako lana aldi berean aurrera eramatea da gure helburua. Jakina, artista gisa ezin badugu jardun, Okelak zentzua galduko lukeelako. Ezin daiteke Okela ulertu gu artista izan barik. Lan batek bestea elikatzen du. Gainera, diru kontuetan sartuta, etekin ekonomikorik ematen ez duen jarduera (estudioko lana, kasu honetan) aurrera eraman daiteke hain zuzen Okelako proiektuen bitartez soldata bat edo langile izaera badugulako, kultur kudeaketan, alegia. Bestela ez litzateke egoera hori posible izango. Nork daki, taberna batean lan egin beharko genuke...

Baina zergatik ez dugu soldatarik estudioan lanean egoztegatik?

Eredu hori sustengarritasunetik abiatzen dugu. Hau da, kulturgintzan, sarritan, militantzia eredu ez sustengarrietan erortzen gara. Joera hori oso errotuta daukagu Euskal Herrian, baita lanean ere, baina ez dauka etorkizunik. Iraun beharrak ezin dezake edozein prezio ordaindu. *Por amor al arte* delakoa gainditu behar da.

Euskara eta euskal kultura

Gure proiektuan zentralak dira bai euskara, bai euskal kultura. Jakina, logika natural bati erantzuten dio zentraltasun horrek, testuinguru honetan bizi eta lan egiten dugulako.

Euskal kulturari dagokionez, eztabaida zabala egin liteke 'euskal' eta 'kultura' hitzen harira; baina, laburbilduz, esan

dezagun euskal kulturaren ekosistema horretan kokatzen garelako garelako euskal kultura. Horrek identitate kontu bati erantzuten dio gehienbat: gure proiektua nazio eraikuntza baten baitan kokatzen da, zazpi lurraldeetako artistekin lan egiten dugulako. Nahiz eta gure jardunean orokorrean ahozko osagairik gabeko hizkuntza formalak erabiltzen ditugun, horrek ez du 'euskal' etiketa hori kolokan jartzen, gure ustez.

Txomin Badiolak, Iñigo Astizek *Berria-n* egindako elkarrizketa batean, honela azaltzen zuen:

XIX. mendean, modernitate bete heldu arte, oso erlazio paraleloa zuten kulturak eta arteak. Gizarteak behar zituen kohesiorako ikur handiak eta arteak sortzen zituen ikur horiek. Baina abangoardien ostean dibortzio moduko bat eman zen artearen eta kulturaren artean: kulturak sortzen ditu kohesio sozialerako ikurrak, baina artea hasten da konbentzio guztiak kuestionatzen (*Berria*, 2016-01-30).

Kultura bera, ordea, anbiguoagoa da, kontsentsu sozialez egiten delako. Ekoizpen batzuk kultura bilakatzen dira, eta beste batzuk ez; baina zeren arabera? *Boterea*, espazio legitimatzaileak, epaimahaiak, irizpideak?

Artea eta kultura (eta euskal kultura) interdependentzian daude. Baina arte eta kulturaren arteko harreman horretan korapilo handia dago. Izan ere, arteak kultura elikatzen du batzuetan, baina baita horren ulerkera eraldatu ere. Kulturaren eta euskal kulturaren arteko harremanaren eztabaida zabalik dago, baina artearen eta kulturaren arteko harremanarena? Zentzu horretan, ez da kasuala, adibidez, guregana gerturatu diren hedabide guztiak euskarazkoak izatea. Zer-gatik hori? 'Euskal' label hori jarri dutelako guregan.

Kultur sortzaile, eragile eta erakunde publikoekin harremana

Bestelako artistekin harremana etengabekoa da: gaur egun 120 artista ditugu sareturik AMP egitasmoan, batzuekin beste batzuekin baino harreman estuagoa izan dugularik.

Gainera, antolatzen ditugun AMP jardunaldietan, publiko askotarikoa eta berria bilatze aldera, beti gonbidatzen ditugu beste diziplinetako artistak: musikariak, antzezlanak, errezi-taldiak, bertsoak... Era horretan, normalean arte erakusketa bat ikustera etorriko ez dena gerturaten da; kultur adierazpi-de herritartuago batzuk estrategia gisa erabiliz, bestelako pu-

Autodeterminatzea
erabakimena
edukitzea baldin
bada, orduan kultura
autodeterminaturik
dago... kulturaren
sektore bat bai,
behintzat

bliko bat gureganatzen dugu, artearen eta kulturaren artean hain beharrezkoak diren zubitxoak eraikiz. Adibidez, *Prozesua* gaia landu genuenean, Uxue Alberdi eta Miren Amuriza izan genituen, eta artisten berbaldia entzunda beraian lan prozesuarekin konexioak ikusi zituzten; edota *Politika* gaiaren inguruan Camilo Torres artista txiletarra Okelan

izan genuenean, Imanol Epeldek *Etxepare Rap* ikuskizuna eskaini zuen: artista hori sekula ez litzateke bestela horrelako kontzertu batera hurbilduko.

Bestelako eragileekin ere badugu harremana, baina lankidetzatza puntualak izaten dira, ez gaude etengabeko harremanetan.

Instituzioekin, ordea, diru laguntzen kontura baino ez dugu harremanik. Bestelako elkarlan motak suertatu zaizkigunean, kontu ezberdinengatik deseroso sentitu izan gara. Askotan ez daude artista plastikoekin lan egitera ohituta, arte ekimenen etekinak jende kopurutan neurtzen baitituzte; guk, aldiz, kalitatea kantitatearen aurretik lehenesten dugu. Argi dugu etekinak denborak ematen dituela, espektakularizazio irizpideetatik kanpo. Eta sarritan oso neketsua da hori erakundeei ulerraraztea.

Bukatzeko, Baionako jardunaldiei izenburua eman dien galderari erantzuten saiatu nahi genuke: eta kultura autodeterminatuko balitz? Izan ere, kulturak autodeterminatuta

balego bezala funtzionatzen du, dependentzia ekonomiko larria eduki arren.

Euskal Herria hiru eremu administratibotan banatuta dago, bi estaturen menpe; baina, hala ere, badaude egiazko estatu edo nazio gisa funtzionatzen duten kultur egitura batzuk. Eta era natural batean gertatzen da hori, imajinarioki edo sinbolikoki horrela eraikita dugulako gure burua. Jarrera eraikitzaile bat du, beraz, kulturak.

Kultura autodeterminatuko balitz... Okelak ez du estaturik behar. Berez badaukalako.

Autodeterminatzea erabakimena edukitzea baldin bada, orduan kultura autodeterminaturik dago... kulturaren sektore bat bai, behintzat. Beste sektoreak ez du baliorik: autodeterminatuta ez badago, ez da kultura, administrazioaren aisialdi eskaintza bat besterik ez. 🌱

Oharrak

1. Okela Sormen Lantegia artistek sortutako eta kudeatutako irabazi asmorik gabeko espazio bat da. Euskal Herriko arte garaikidean oinarrituta, kontestu lokala aktibatu eta artista plastiko eta bisualen arteko harremanak sortzeko premiaz sortu zen. Testuinguru hurbilean identifikaturiko hutsuneei aurre egiteko asmoz abiarazi zuen bere ibilbidea 2014an. Perspektiba feminista batetik ekinez, artiston profesionalizazioa sustatu, euskararen presentzia bermatu, belaunaldi ezberdinetako artistak harremanetan jarri eta arte garaikidea herritartzea dira, besteak beste, Okelaren helburuak. Egun Okela kudeatzen duten artistak Izaro Ieregi, Irati Urrestarazu eta Nora Aurrekoetxea dira, ibilbide honetan bidelagun ditugun artista konplizeekin, kolaboratzaileekin eta ekonomikoki babesten duten Okelatarrekin batera.